

Antonín FINGERLAND

Antonín Fingerland se narodil 26. února 1900 v Jičíně v rodině berního úředníka. Po absolvování klasického gymnázia ve svém rodném městě (1918) začal studovat medicínu na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Již během prvních semestrů ho více zaujaly morfologické disciplíny než disciplíny fyziologické, což se projevilo tím, že se stal demonstrátorem na anatomickém ústavu prof. Weignera. Později pak, když se ve vyšších semestrech seznámil s patologickou anatomií podávanou prof. Hlavou, přešel jako demonstrátor na jeho nově vybudovaný ústav (dnešní Hlavův ústav). Na osobní přání prof. Hlavy, ač student v 8. semestru medicíny, nastoupil na místo uvolněné nečekanou smrtí jednoho z asistentů, který se při pitvě nakazil vzhřivkou a této chorobě podlehl. Na ústavu zůstal i po své promoci a smrti prof. Hlavy (obojí 1924). Po pětiletém období stráveném na ústavu, ovlivněn vlastnostmi svých učitelů prof. Hlavy a prof. Šikla, nastoupil v listopadu 1928 jako primář na prosekturu nově vybudované nemocnice v Hradci Králové.

Zpočátku, až do roku 1933, vedl i oddělení infekčních nemocí. A právě tady poznal obětavou práci řádových sester, které pak dlouhá léta učil v ošetrovatelské škole. Když byly řádové sestry v r. 1948 vyhnány, zřekl se prof. Fingerland na protest proti této z vůli komunistického režimu své funkce ředitele ošetrovatelské školy.

V r. 1930 se stal iniciátorem vzniku a současně dlouholetým předsedou Vzdělávacího odboru Lékařské župy severovýchodních Čech. Hlavní náplní tohoto odboru byly pravidelné přednáškové schůze, tzv. Perličky. V nich se asi dvacetkrát ročně scházelo průměrně 50 – 60, někdy i přes 100 lékařů ze širokého okolí ke školení o lékařských novinkách. Prosadil i zásadu, aby primariáty byly svěřovány habilitovaným docentům, které sám aktivně vyhledával. Tyto jeho počiny se staly příznivou okolností pro budoucí vznik lékařské fakulty v r. 1945.

Ke konci války, na jaře 1945, svými laboratorními nálezy významně přispěl k zabránění rozšíření skvrnitého tyfu, který se na Hradecko dostal s propuštěnými vězni z koncentračního tábora v Terezíně.

Na fakultě se Fingerland habilitoval (1945) a byl jmenován profesorem (1947). Byl jedním ze zakládajících členů Československé společnosti patologů (1950).

Významnou úlohu v postgraduálním doškolování sehrály klinicko-patologické konference, zavedené Fingerlandem v r. 1952 podle vzoru konferencí Mayo Clinic publikovaných v časopise *New England Journal of Medicine*. Konference se konaly každý měsíc před obvykle zcela zaplněnou posluchárnou. K jejich lesku významně přispíval svými brilantními rozbory internista prof. Vilo Jurkovič. Do r. 1999 proběhlo téměř 300 konferencí.

Já jsem profesora Fingerlanda poznal v r. 1960 jako učitele patologické anatomie. Byl výborným přednášejícím, s rozevlátým bohatýrským stylem, extrovert, dělal si rád legraci i sám ze sebe. Jedněmi ze „zlatých hřebů“ jeho přednášek bylo předvedení tabické chůze, či rozverně vzpomínky ze života. Studenti jej milovali; na medickém plese měl vždy o půlnoci sólo. Od r. 1964 pak byl mým šéfem.

Během sedmdesáti let práce na pitevně a u mikroskopu zaznamenal prof. Fingerland výrazné změny ve spektru chorob a příčin smrti v našem státě. V počátcích jeho kariéry ve dvacátých letech 20. století převažovaly infekční choroby, zejména tuberkulóza, pneumonie, střevní infekce, lues a hnisavé komplikace úrazů a operací, zatímco například infarkt myokardu a karcinom plic byly jen ojedinělé; ze svého pražského období pan profesor vzpomínal, že zjistil-li sekant nádor plic, musel pitvu přerušit a přivolat k této vzácnosti samotného dvorního radu Hlavu.

Fingerlandova vědecká práce se týkala hlavně infekčních chorob a pneumopatologie,

zpočátku zaměřená na tuberkulózu, později pak na karcinom plic. A právě hrozivý nárůst tohoto nádoru v posledních desetiletích vedl Fingerlanda k neustálému zdůrazňování, že nestačí chorobné změny jenom popisovat, ale že je nutné pátrat po jejich příčinách a snažit se je omezovat. Fingerlandovo jméno tak bylo v široké veřejnosti nejvíce spojeno s nesmiřitelným bojem proti kouření cigaret. Z chorobopisů pitvaných zemřelých získával údaje o kuřácké anamnéze (běda klinikovi, když údaj nebyl uveden!) a po pitvě ústav odesílal pozůstalým dotazník zaměřený na kuřáctví dotyčného. Profesor pak na kalkulačce spočítal celkový počet cigaret vykouřených za život. Podle těchto kalkulací mu vyšlo, že jedna vykouřená cigareta zkracuje život o asi 20 minut. V jeho bibliografii více než 300 prací je celkem 47 věnováno vlivům kouření a karcinomu plic. Jinak se většina jeho prací věnovala patologii infekčních chorob; dvě z nich jsou světově prioritní – o herpetické ezofagitidě (1950) a o vrstevnatých tuberkulomech plic (1957).

Prof. Fingerland stál v čele ústavu až do svého penzionování v únoru 1970 – po neuvěřitelných 42 roků. Za ta léta vychoval několik generací patologů, mezi nimi sedm docentů a pět profesorů. I většina primářů patologie ve východočeském regionu vyšla z hradeckého pracoviště.

Ani po odchodu do důchodu však svoji práci neopustil; na ústav denně docházel, resp. až do svých 93 let dojížděl na kole, a pravidelně se zúčastňoval předávání pitev a ústavních seminářů. Poslední akcí, jíž se zúčastnil, byl slavnostní seminář k 70 letům patologie v Hradci Králové v říjnu 1998, kdy na posluchárně svého ústavu pozdravil jeho účastníky.

Vedle odborných, je třeba zdůraznit i morální kvality profesora Fingerlanda. Prožil těžká období diktatur fašistické i komunistické, nikdy jim však nepodleh a nezpronevěřil se hodnotám lidským ani vědeckým.

K jeho mimomedicínským zájmům patřilo fotografování (v r. 1933 získal za svůj snímek *U moře v Normandii* 1. cenu v soutěži československé amatérské fotografie) a řada sportů (tenis, lyžování, stolní tenis), jimž se věnoval až do vysokého věku.

Profesor Fingerland byl vyznamenán řadou medailí a ocenění, z nichž nejvýznamnější jsou Purkyňova cena České lékařské společnosti (1970), zlatá pamětní medaile Univerzity Karlovy (1995), titul Rytíře českého lékařského stavu (1996, jako první v republice), medaile Josefa Hlávky (1998) a čestné občanství měst Jičína (1991) a Hradce Králové (1997).

V r. 1992 bylo pracoviště, které pan profesor založil a kde po více než 70 let působil, z toho 42 roků jako přednosta, pojmenováno jeho jménem – **Fingerlandův ústav patologie**.

Profesor Fingerland denně docházel na ústav až do svých 99 let; pak ho již postižení pohybového aparátu prakticky připoutalo na lůžko. Zemřel na rozsáhlou pneumonii 27. listopadu 1999, dva měsíce před svými stými narozeninami. Na své výslovné přání byl pitván; pitvu provedli jeho žáci – tři profesori a primář.

I. Šteiner